

6. Експорт-імпорт

Шебанін В.С.

д.т.н., професор, ректор,

Ключник А.В.

д.е.н., професор кафедри світового

сільського господарства та ЗЕД

Довгий час країни-сучасні члени МЕРКОСУР були колоніями іспанської та португальської імперій, економіка яких розвивалась за рахунок сільськогосподарського виробництва та видобутку корисних копалин. У ХХ столітті ці країни пережили індустріалізацію, однак старі галузі не втратили колишньої ролі, особливо у експортних поставках. Продукція сільського господарства складає основну частку в експорті Аргентини, Уругваю, Бразилії, Парагваю (в середньому 35%). Найбільшими статтями експорту, спільними для практично всіх країн-учасниць МЕРКОСУР, є: м'ясо та м'ясопродукти; молокопродукти, зокрема кисломолочні; шерсть, шкіра та вироби з них (зокрема виробництво взуття, Бразилія). Аргентина, Бразилія та Уругвай є крупними постачальниками риби та інших морепродуктів. Крім того, Аргентина займає лідируючі позиції в світі за експортом пшениці, сої та кукурудзи, експортує також соєву олію. Бразилія виступає найкрупнішим світовим постачальником кави. Бразилія та Парагвай експортують деревину тропічних порід і охоплюють практично третину цього сегмента ринку.

Для активного економічного розвитку країн МЕРКОСУР важливим є наявність зовнішньої торгівлі. Експортна діяльність країн МЕРКОСУР є важливим джерелом надходження валюти та формування доходів держав. Імпорт є не менш важливим джерелом доходів держав, показником розвитку країн.

Основна тенденція зовнішньої торгівлі аграрною продукцією країн МЕРКОСУР зосереджена на рис. 6.1 та у табл. 6.1. Найбільший обсяг аграрної продукції (у вартісному показнику) було експортовано у 2000р. Бразилією, другу позицію займала Венесуела, а третю – Аргентина. У 2005 р. ситуація дещо змінилася найбільший обсяг було експортовано суб'єктами господарської діяльності Уругваю, на другому місці – Бразилії, а на третьому місці – Венесуели. У 2011 р. порівняно з 2005р. ситуація суттєво не змінилася, за винятком того, що третє місце зайняла Болівія.

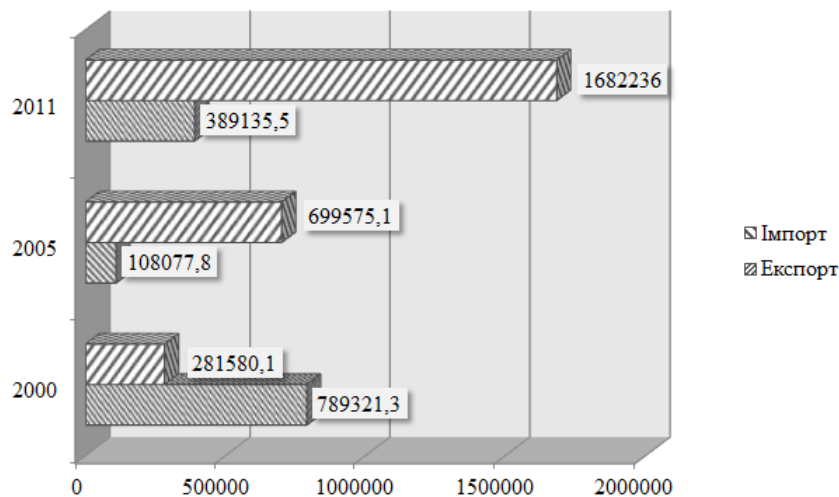

Рисунок 6.1 - Експорт-імпорт аграрної продукції країнами МЕРКОСУР,
млн.дол

Зовнішньоторговельне сальдо країн МЕРКОСУР протягом досліджуваного періоду залишається від'ємним, про це свідчать дані, оприлюднені на fao.stat.trade. Якщо розглядати у розрізі країн, то лише Венесуела протягом досліджуваного періоду мала позитивне зовнішньоторговельне сальдо. У 2011р. і у Болівії обсяг експорту перевищив імпорт на 51127,2 млн.дол. Що стосується інших країн (Аргентина, Бразилія, Уругвай, Парагвай) то з кожним роком збільшується від'ємне зовнішньоторговельне сальдо.

У подальшому нашому дослідженні більш детально проаналізуємо зовнішню торгівлю основних видів аграрної продукції країн МЕРКОСУР.

Таблиця 6.1 Зовнішньоторговельне сальдо, млн.дол

Країни	2000	2005	2011
Аргентина	25901,6	-170090,1	-412014,2
Бразилія	300290,8	-274107,8	-687220,1
Уругвай	40952,4	-153225,2	-271480,1
Парагвай	-2644,6	-10652,7	-27026,1
Венесуела	144925,5	19822	53512,3
Болівія	-1684,5	-3243,5	51127,2
Разом	507741,2	-591497,3	-1293100,5

Зокрема, що стосується структури експорту основних зернових культур (табл. 6.2), то провідні позиції як у 2000р., так і у 2011р. займала кукурудза. Основною країною експортером є Аргентина (обсяги експорту у 2011р. порівняно з 2000р. зросли на 45%). Аргентина також є основним експортером

ячменю, у 2011р., її обсяг зріс на 216922210 тис. т. Що стосується пшениці, то основним її експортером, як у 2000р., так і у 2011р. була Бразилія, обсяг якої у 2011р. зріс майже у сім разів. Протягом досліджуваного періоду зріс у 2 рази експорту рису (основною країною експортером є Бразилія).

Таблиця 6.2 Експорт основних видів зернових культур, млн т

Країна	Пшениця		Кукурудза		Ячмінь		Рис	
	2000	2011	2000	2011	2000	2011	2000	2011
Аргентина	11405,6	84111,4	108465,0	158056,0	369,3	21491,5	4639,8	7144,3
Бразилія	9067,5	23507,2	67,0	94869,1	-	-	262,2	12916,0
Уругвай	122,0	8996,2	0,4	430,3	1,9	0,3	7144,3	5722,3
Парагвай	683,2	7378,0	2149,1	12877,4	-	-	141,3	2259,4
Венесуела	0,6	-	23,5	10,0	-	-	595,3	-
Болівія	0,01	-	33,4	16,9	1,0	1,0	-	20,9
Разом	21278,8	13992,8	110738,4	266259,7	372,2	21492,8	12782,9	28062,8

Аналізуючи експорт основних білково-олійних культур країнами МЕРКОСУР (рис. 6.2), слід відзначити тенденцію щодо збільшення (майже у три рази) експорту сої у 2011 р. порівняно з 2000р. Основними країнами експортерами зазначеного виду продукції як у 2000р. так і у 2011р. були Бразилія, Парагвай, Аргентина.

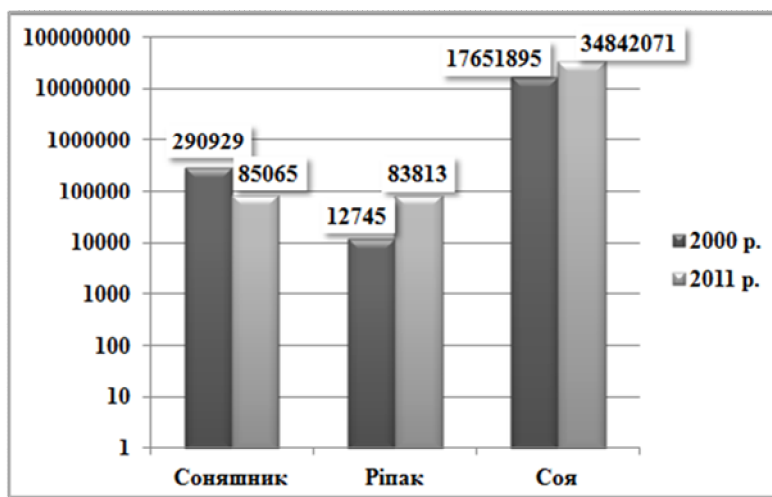

Рисунок 6.2 - Експорт основних білково-олійних культур, тис. т (за логарифмічною шкалою)

Провідні позиції в експорті ріпаку займають такі країни, як Парагвай та Аргентина. Інші країни-члени МЕРКОСУР експортом зазначеної культури не займаються. Основними країнами експортерами соняшнику у

досліджуваному періоді були Болівія та Парагвай. Їхні обсяги у 2011р. порівняно з 2000р. відповідно зросли у три та сім разів. Також, у 2011р. почали експортувати соняшник Бразилія та Венесуела. Однак не дивлячись на це у 2011р. порівняно з 2000р. на 28,9% зменшилися обсяги експорту соняшнику країнами МЕРКОСУР.

Основними видами експорту тваринницької продукції є яловичина, молоко, м'ясо птиці (рис. 6.3).

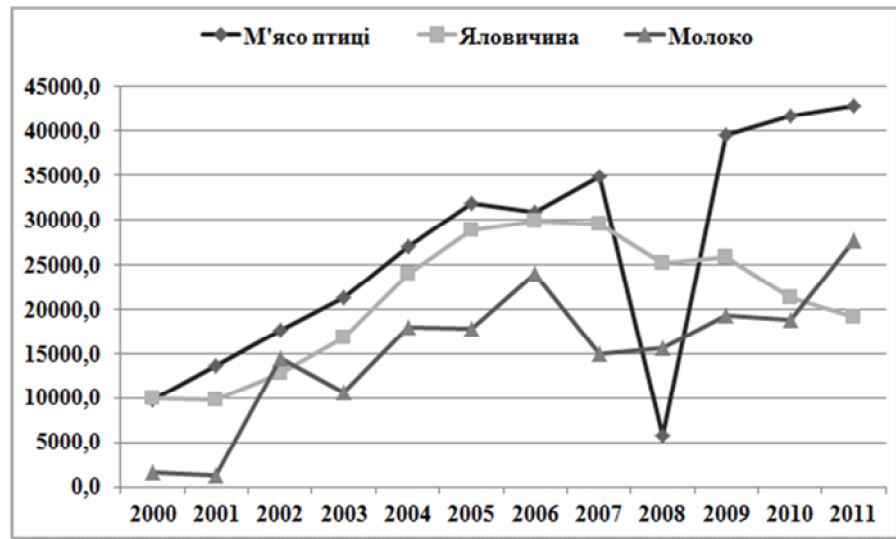

Рисунок 6.3 - Експорт основних видів тваринницької продукції, тис. т

Південноамериканські експортери яловичини 2012 р. скористалися вигідним курсом валюти, щоб збільшити поставки м'яса на світовий ринок на 12%, повідомляють аналітики Асоціації виробників і експортерів м'яса Австралії (MLA).

Регіон експортував близько 1,5 млн. тонн яловичини в 2012 році, навіть не дивлячись на різні проблеми сектора, включаючи спалахи різних захворювань худоби, обмеження на постачання та політичні проблеми у багатьох країнах-імпортерах південноамериканської м'ясної продукції.

Бразильський експорт зріс на 15 % в річному обчисленні до 945 482 тонн у забійній еквіваленті, чому сприяло падіння курсу бразильського реала, що зробило бразильське м'ясо більш конкурентоспроможним на світовому ринку.

Чилі і Єгипет стали ринками збуту для бразильських постачальників. Експорт в цих напрямках виріс на 91% і 37% відповідно, хоча експорт до Ірану, з іншого боку, скоротився майже вдвічі (48%) в результаті політичної нестабільності», повідомляють експерти MLA.

Парагвай оголосив про спалаху АЕГ наприкінці 2011 року і зумів у минулому році відправити на експорт 182 102 тони яловичини, причому, поставки до Росії зросли на масивні 142% у річному вирахованні до 130 031 тонн. Уругвай може похвалитися зростанням експорту яловичини на 12 % порівняно з 2011 роком. Китай і США стали прибутковими ринками для уругвайських постачальників, тому постачання в даних напрямках зросли на

74% і 27 %, відповідно. Експорт до Росії, один з ключових ринків для уругвайської яловичини, скоротився на 14%.

Аргентина стала єдиною країною у регіоні, яка зафіксувала падіння експортних показників. Експорт яловичини з країни впав на 22 % за перші 11 місяців 2012 року. Це, в основному, стало результатом введення урядом Аргентини імпорتنих квот на яловичину, метою яких став контроль над поставками та цінами на яловичину на внутрішньому ринку, повідомляють аналітики MLA.

На думку MLA, Південна Америка є прямим конкурентом Австралії на світовому ринку яловичини, особливо у Росії. Економісти стверджують, що падіння курсу бразильського реала і дешева продукція з Парагваю призвели до того, що Росія скоротила закупівлі австралійської яловичини на 41% у 2012 році, хоча останні два роки цей показник демонстрував стабільне зростання.

У країнах МЕРКОСУР експорт молока у 2011 р. порівняно з 2010 р. зріс на 47,4%. Це наслідок збільшення зовнішнього продажу з Аргентини, Уругваю, Венесуели, що відновили виробництво після завданої шкоди від посухи. Експорт з Аргентини становить у 2011 р. 27,2 млн т, тобто зріс фактично на 50% порівняно з попереднім періодом. Продаж із Уругваю з 2005 р. по 2008 р. має тенденцію до збільшення, проте протягом останніх років досліджуваного періоду – до зменшення.

Згідно з даними fao.stat за з 2000р. по 2012р. експорт рослинних олій країн МЕРКОСУР (табл. 6.3) збільшився. Провідні позиції займали такі країни як Аргентина, Уругвай, Болівія. Якщо ж розглядати за видами олій, то зазначені країни займали провідні позиції і у експорті соняшникової олії.

Таблиця 6.3 – Експорт рослинних олій та сирів, тис. т

Країна	Всі види масла		Соняшникова олія		Ріпакова олія		Соева олія		Сири	
	2000р.	2011р.	2000р.	2011р.	2000р.	2011р.	2000р.	2011р.	2000р.	2011р.
Аргентина	85,2	266,7	15624,4	8981,2	-	91,7	29797,0	44165,4	79,5	606,3
Бразилія	1,0	18,9	0,9	6,8	-	6,1	10729,9	17414,1	24,2	31,6
Уругвай	52,3	114,8	14,3	3,0	26,0	0,5	-	-	167,9	304,4
Парагвай	-	7,3	157,1	291,0	0,05	114,0	982,0	2325,0	-	0,2
Венесуела	-	-	0,2	-	-	0,02	115,9	-	0,5	-
Болівія	0,3	8,0	154,9	542,7	-	-	1550,0	2371,4	-	-
Разом	138,7	415,7	15951,8	9824,6	26,0	212,2	43174,7	66275,9	272,1	942,5

Основними експортерами ріпакової олії за досліджуваний період були Аргентина, Парагвай, Бразилія; соєвої олії – Аргентина, Бразилія, Болівія.

Розглянемо більш детально імпорт аграрної продукції (рис.6.4, рис. 6.5)

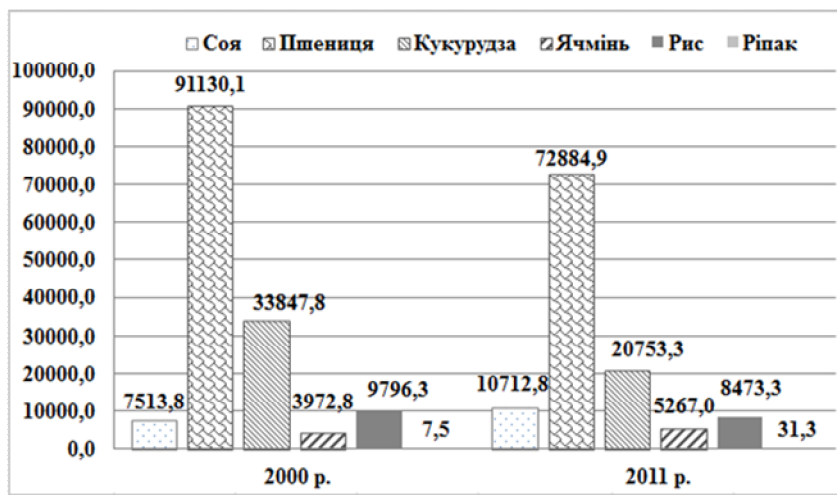

Рисунок 6.4 – Імпорт продукції рослинництва, млн т

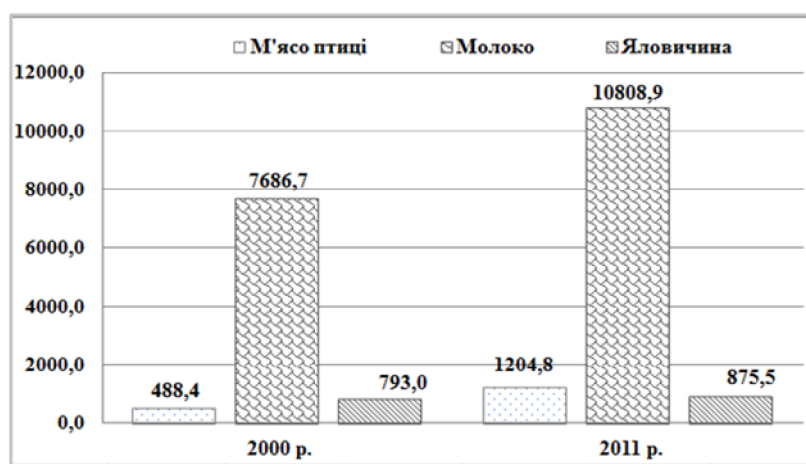

Рисунок 6.5 – Імпорт продукції тваринництва, млн т

Аналіз динаміки показників імпорту у аграрній сфері протягом останніх років характеризується стійкою тенденцією до зростання. Однак динаміка річних темпів зростання характеризується циклічним характером, за якого зростання показника з часом змінюється його падінням, що визначається впливом факторів екзогенного характеру.

Аналіз структури імпортних операцій країн МЕРКОСУР протягом останніх років засвідчив її фактичну незмінність: так у складі імпорту рослинної продукції домінуючі позиції належать пшениці, кукурудзі, сої; продукції тваринництва – молоко, м'ясо птиці, яловичина; рослинної олії – ріпакова, соєва, соняшникова олія.

У структурі імпорту агропродовольчої продукції спостерігалася тенденція, відповідно до якої основні позиції належать товарам зі значною часткою доданої вартості та глибоким рівнем переробки, що негативно впливає на умови торгівлі країн МЕРКОСУР через більші грошові надходження від тони продукції до інших країн світу.

Аналіз структури імпорту товарів аграрної сфери демонструє, що найбільш імпортозалежною країною є Венесуела, яка залежить від імпорту пшениці, сої, кукурудзи, м'яса птиці, яловичини, молока, соєвої олії.

Важливим аспектом дослідження стану забезпечення населення будь-якої країни продуктами харчування є оцінка імпортозалежності, котру можна оцінити за питомою вагою імпоротної продукції в її загальному фонді виробництва (рис. 6.6, 6.7).

Найбільш вразливі позиції, з точки зору імпортозалежності, протягом останніх років характерні для сфер виробництва продукції рослинництва, вирощування яких характерне і для країн МЕРКОСУР, чому сприяла лібералізація внутрішніх ринків.

Негативною тенденцією 2011 р. є збільшення питомої ваги імпорту сої у внутрішньому споживанні до 66,6%, що пов'язано із суттєвим скороченням обсягів вітчизняного виробництва сої у 2000-2011 рр., які не в змозі задовольнити ринковий попит.

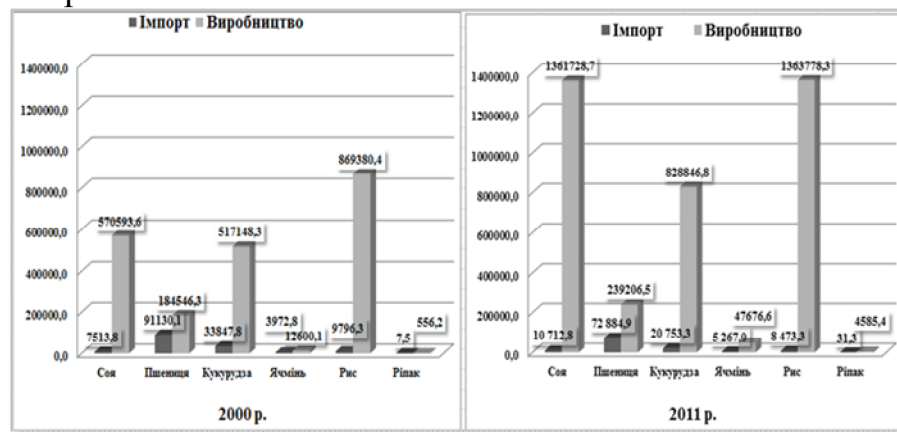

Рисунок 6.6 – Імпортозалежність від продукції рослинництва, млн т

Достатньо тривожною є ситуація з виробництвом продуктів з м'яса (рис. 6.7), що є свідченням негативних змін у їх структурі, сировинній базі, технологіях виробництва.

Послаблення домінування відбулось і на ринку молока за оперативними даними fao.stat у 2011 р. збільшення імпорту молока характерне для всіх країн МЕРКОСУР (рис. 6.7).

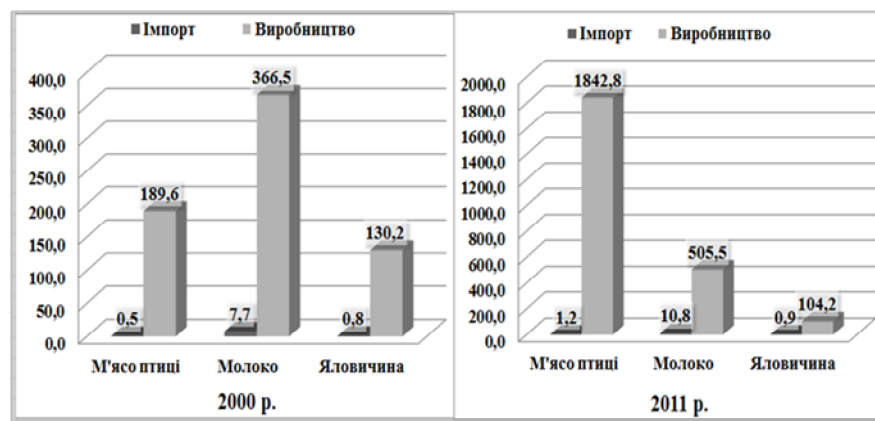

Рисунок 6.8 – Імпортозалежність від продукції тваринництва,
млн. т

З початком ХХІ століття для нашої держави відкрилися можливості щодо поглиблення економічного співробітництва з країнами Латинської Америки (далі – ЛА). Це зумовлено тим, що загалом у досліджуваних формаціях стабілізувався внутрішній економічний розвиток, а також розгорнувся процес освоєння ринку експорту та імпорту товарів. Для України торговельне співробітництво з країнами латиноамериканського регіону стало важливим напрямом її зовнішньоекономічної політики. Однак в умовах світової економічної кризи 2008-2009 рр. значною мірою похитнувся існуючий розподіл сил, та водночасі і простимулював нові тенденції і динаміку торгово-економічної співпраці держав у світі. Україна, не залишаючись осторонь глобальних процесів, відчула на собі вплив цього негативного, однак подекуди прогнозованого явища, яке спричинило значний спад взаємин із латиноамериканським регіоном загалом та з країнами МЕРКОСУР зокрема.

Найбільш питому вагу у сфері зовнішньої торгівлі України серед країн МЕРКОСУР займають Аргентина та Бразилія. У подальшому нашому дослідженні з акцентуємо увагу саме на цих країнах.

Негативне для України зовнішньоторговельне сальдо у відносинах з Аргентиною обумовлене, з одного боку, жорсткою протекціоністською політикою Уряду Аргентини, спрямованою на обмеження імпорту товарів з закордону, що має негативний вплив у тому числі на український експорт до цієї латиноамериканської країни, а також значним зростанням імпорту в Україну аргентинської сільськогосподарської продукції, риби і морепродуктів.

Окрім вже присутніх, існують можливості просування на ринок Аргентини тих товарів, в яких вона має найбільшу потребу, зокрема обладнання важкого машинобудування, різноманітне гірниче обладнання для буріння та розробки родовищ, труби для газо- і нафтопроводів, супутнє обладнання, компресори; транспортні і пасажирські літаки; залізничні локомотиви; вагони різного призначення; залізничні рейки; залізобетонні шпали; вантажні автомобілі, самоскиди та фургони; спеціальні вантажні автомобілі для буріння землі; цемент; газові турбіни; міські автобуси тощо.

Перспективними напрямками економічного співробітництва вважаються: відновлення потенціалу літакобудівної галузі Аргентини на основі авіаційних технологій АНТК ім. Антонова; модернізація існуючих та будівництво нових електростанцій, постачання електрогенераторів; реалізація проектів будівництва газопроводів та їх оснащення сучасним обладнанням; будівництво Трансандського залізничного коридору; залучення передових аргентинських технологій у розвиток сільського господарства і аграрного машинобудування України. Протягом 2011 року торговельно-економічне співробітництво між Україною та Бразилією характеризувалось суттєвим зростанням обсягів двосторонньої торгівлі та високим рівнем офіційних контактів, спрямованих на розширення співпраці між країнами у згаданій галузі, забезпечення реалізації діючих двосторонніх економічних проектів,

розширення експорту вітчизняної продукції на бразильський ринок, пошуку нових можливостей інвестиційного та економічного співробітництва.

За даними Держкомстату України, за 11 місяців 2011 року загальний обсяг взаємної торгівлі товарами між Україною та Бразилією збільшився у порівнянні з аналогічним періодом 2010 року на 27% (на 211,7 млн. дол. США) і становив 980,6 млн. дол. США. Експорт українських товарів до Бразилії збільшився на 39% (на 130,8 млн. дол. США) та склав 465,7 млн. дол. США. Імпорт товарів в Україну збільшився на 18% (на 81 млн. дол. США) і становив 514,9 млн. дол. США. Негативне для України сальдо торгівлі товарами склало 49,2 млн. дол. США. Аналіз помісячної динаміки двосторонньої торгівлі свідчить про високу ймовірність досягнення за підсумками 2011 року показника товарообігу на рівні 1 млрд. дол. США, що відповідає докризовому рівню, зафіксованому у 2008 р.

Протягом 2011 року товарна структура зовнішньої торгівлі з Бразилією не зазнала значних змін. Основними групами в структурі вітчизняного експорту залишились мінеральні добрива (68,9%), чорні метали (15,6%), енергетичні матеріали (7,5%), гума (3,5%) та фармацевтична продукція (1%). В імпорті до України бразильських товарів продовжувала переважати *сільськогосподарська продукція* – цукор (29,3%), тютюн (13,3%), м'ясо та харчові субпродукти (12,6%), різні харчові продукти (7,8%), а також руди (15,3%) та чорні метали (8,6%).

Основними чинниками зростання обсягу українсько-бразильської торгівлі у звітний період стало відновлення після кризи базових галузей вітчизняної економіки, а також стабільний попит на товари традиційної експортної номенклатури України на бразильському ринку.

П'яте засідання МКТЕС стало важливим заходом як в контексті активізації взаємодії сторін за пріоритетними напрямками співпраці, так і в рамках підготовки торговельно-економічної складової державного візиту Президента України. У рамках Комісії відбулись засідання робочих груп з питань торговельно-економічного співробітництва, співпраці у промисловій та фінансовій сферах, співробітництва у сфері мирного використання космічного простору, в *галузі сільського господарства*, в енергетичній галузі, у сфері спорту та охорони здоров'я.

Одним із суттєвих здобутків співробітництва у сфері *сільського господарства* – є укладання Меморандуму про створення Консультативного комітету з питань сільського господарства між Міністерством аграрної політики та продовольства України та Міністерством сільського господарства, тваринництва та продовольчого забезпечення ФРБ, а також Меморандуму про взаєморозуміння між Бразильським підприємством сільськогосподарських досліджень та Національною академією аграрних наук України, якими передбачені практичні механізми розвитку співпраці між країнами в аграрній сфері.

Основні тенденції зовнішньої торгівлі аграрною продукцією між Україною та країнами МЕРКОСУР зосереджені на рис. 6.8. Основні види

продукції, що експортуються з України до Болівії, Бразилії і Парагваю є гречка, просо та насіння канаркової трави; інші зернові культури.

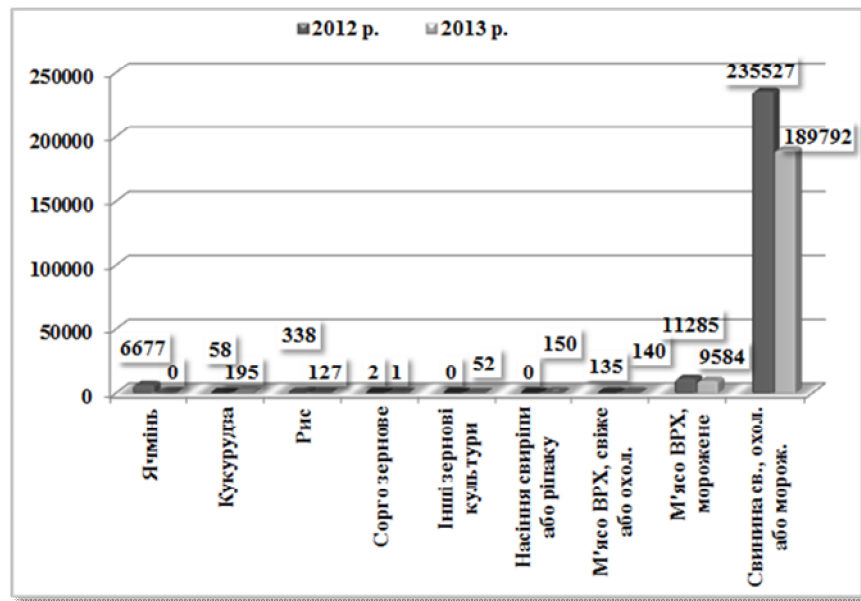

Рисунок 6.8 – Зовнішня торгівля аграрною продукцією, тис. дол.

Основними видами продукції, що імпортувалася в Україну протягом 2012-2013 рр. є: ячмінь, кукурудза, сорго зернове, насіння ріпаку та соняшнику (Аргентина); гречка (Болівія, Бразилія, Парагвай), м'ясо великої рогатої худоби, свинина (Бразилія).